

Gözün aydın, Ağdamlı Azərbaycan

...Ağdamın işğaldan azad edilməsi Şanlı Hərbi Qələbə nəticəsində mümkün olmuşdur. Əgər Azərbaycan Ermənistanı döyüş meydanında məğlub etməsəydi, Ermənistan öz xoşu ilə bizim torpaqlarımızdan çıxmayacaqdı. Bunu deməyə əsas verən bir çox amillər var. İlk növbədə, o bölgələrdə – işğal edilmiş torpaqlarda qurulmuş istehkamlar, oraya böyük vəsait xərclənib. O istehkamlar elə qurulub ki, Azərbaycan Ordusu oradan keçə bilməsin. Amma yenə də səhv etdilər. Bizim gücümüzü düzgün hesablama bilmədilər. Bilmirdilər ki, bu gün Azərbaycan Ordusu, Azərbaycan vətəndaşı nəyə qadirdir. Bilmirdilər ki, bizi o qələbəyə aparan həm gücümüzdür, texniki təchizatımızdır, həm də mənəvi ruhumuzdur. Bilmirdilər ki, Azərbaycan xalqı bütün bu illər ərzində bir arzu ilə yaşayırdı ki, öz dedə-baba torpağına qayıtsın. Bütün bu amillər və digər amillər bu qələbəni şərtləndirdi”.

Ağdam!.. Qarabağın Ağdamı!.. Azərbaycanın Ağdamı!..

...Ağdamda bir neçə dəfə olmuşam. Sonuncu dəfə işğaldan bir neçə ay öncə getmişdim. Bu şəhərlə bağlı özünəməxsus xatirələrim var. Çox inanıram ki, tezliklə o gözəl şəhər yenidən qurulacaq, Ağdama qaynar həyat qayıdacaq. O qaynar həyatın içində mədəniyyət müəssisələrinin öz ziyarətçilərini qəbul edəcəyi günü həyəcanla gözləyirik. O sırada, tarixi-mədəni abidələrin, bütün mədəniyyət obyektlərinin bərpa olunacağına inanmımız sabitdir.

Ağdamlı həmvətənlərimiz artıq məcburi köçkün deyil! Bu, doğrudan da tarixi hadisədir! Gözümüz bir daha aydın olsun!

Bəli, tarix Azərbaycanı, Azərbaycanın dövlət başçısını haqlı çıxardı. Ermənistan – Azərbaycan elan olunmamış müharibəsinin, torpaqlarımızın işğaldan azad edilməsi Ermənistanın təqsiri üzündən siyasi-diplomatik yolla mümkün olmadı, məhz hərbi-siyasi yol öz müsbət nəticəsini verdi. Baxmayaraq ki, Azərbaycan Respublikası 30 ilə yaxın müddətdə məhz siyasi-diplomatik yolla həll variantı üçün nə mümkündürsə, onu etdi. Bütün dünya aydın şəkildə gördü ki, məhz işğalçı Ermənistanın hüquq tanımaz mövqeyinə görə bu həll mümkün olmadı. Beləliklə, “Azərbaycanın dəmir yumruğu” öz tarixi missiyasını yerinə yetirdi. Bununla da BMT Təhlükəsizlik Şurasının müvafiq Qətnaməsi yerinə yetirilmiş oldu.

BMT-nin 29 iyul 1993-cü il tarixli 853 sayılı qətnaməsi bölgədəki

Ağdamımızın işğalına son qoyuldu! Bu tarixi hadisə münasibəti ilə ən böyük təbriklərimiz və təşəkkürlərimiz Şanlı Ordumuza, Ordumuzun Müzəffər Ali Baş Komandanınadır! Ölkə başçısının Ağdam rayonunun işğaldan azad olunması münasibətilə xalqa müraciətində vurğuladığı kimi, “Ağdam üçün yeni dövr başlayır.”

hərbi əməliyyatlara son verməyi, erməni qoşunlarının Ağdamı və son dövrlərdə işğal etdiyi Azərbaycan torpaqlarından geri çəkilməsini tələb edirdi. Yeni öz ərazimizi azad etmək bizim tam qanuni haqqımızdır – bu, beynəlxalq hüquqla da belədir, tarixi əsaslarla da, mənəvi faktura ilə də...

Bu gün yaşadığımız günlər, yaşadığımız anlar hər bir azərbaycanlının yaddaşında əbədi qalacaq.

Ağdamın işğaldan azad olunması noyabrın 10-da imzalanmış üçtərəfli Bəyanatın müvafiq maddəsinin yerinə yetirilməsidir.

Respublikamızın Ağdamı hərbi əməliyyat keçirmədən, siyasi yolla işğaldan azad edərək öz yurisdiksiyasına qaytarması dünyada örnəyi o qədər də çox rastlanmayan nadir hadisələrdəndir.

1993-cü il iyulun 23-də Ermənistan Silahlı Qüvvələri Qarabağın mərkəzində yerləşən Ağdamın böyük hissəsini işğal etmişdi. Ərazisi 1 094 kvadratkilometr olan Ağdamın 846,8 kvadratkilometri, yəni 77,4 faizi, bir şəhər və 80 kəndi ermənilərin əlinə keçmişdi (o vaxta qədər Ağdamın 1 şəhər, 124 kəndi vardı). İlk hesablamalara görə, işğal olunan rayona, ən azı, 13 milyard 135 milyon ABŞ dolları məbləğində ziyan vurub. Təsəvvür edin: Ermənistan Respublikasının 2020-ci il dövlət büdcəsinin xərcləri 3,8 milyard dollara yaxındır. Əgər tək-cə Ağdama vurduqları ziyan qarşılığında (indiki büdcəsi ilə) Ermənistan, ən azı, 4 ilə yaxın yeməyib, içməyib “yaşamalı”dır. Ermənistan, həqiqətən, başından bö-

yük işlərə girişib və tarixi məğlubiyyət bu uğursuz dövlətin nə qədər səbətsiz, acınacaqlı durumunda olduğunu aydın göstərir. Cənab Prezidentin dediyi kimi, “Əndir o bayrağı direkdən, bük, qoy cibinə, get başqa ölkənin tərkibində yaşa”. Ermənistanda ermənistanlılıq qalmayacağı dəfələrlə vurğulanıb, biz də bir neçə dəfə bu mövzuya toxunmuşuq və tarixin məntiqi, dövlətlər, xalqlararası münasibətlərin fəlsəfəsi Ermənistan üçün yaxşı bir gələcək görünmədiyini diqtə etməkdədir...

Ağdam şəhəri, işğal illərində xəyallar şəhərinə çevrilib, ruhlar şəhərinə dönüb... Ağdamın işğalda olmayan Quzanlı qəsəbəsində isə qaynar həyat, gül-gülüstanlıq, inkişaf göz oxşayır. Ağdam rayonunun mərkəzi funksiyasını yerinə yetirən Quzanlı qəsəbəsində sosial obyektlər, infrastruktur və sənaye müəssisələri, insanlar üçün iş yerləri yaradılıb, infrastruktur layihələri icra olunub, möhtəşəm Olimpiya İdman Kompleksi, xəstəxana, məktəblər, Muğam Mərkəzi inşa edilib.

Qeyd etmək lazımdır ki, Ağdam ərazisində qədim tarixə malik olan çoxlu memarlıq və incəsənət abidələri var(dı). İşğalçı rejim II Qarabağ müharibəsinin son günlərində Ağdamda qanunsuz arxeoloji qazıntılar aparıb və tapılmış artefaktlar Ermənistana daşınıb.

Düşmən Ağdamda olan evləri dağıtmaqla yanaşı, onun daşlarını da söküb aparıb. Mədəni abidələri talan edərək bütün infrastrukturunu məhv edib. Çörək Muzeyi, Tarix

Ölkəşünaslıq Muzeyi, tarzən Qurban Pirimovun Xatirə Muzeyi və Ağdam Şəkil Qalereyası, Xaçındərbənd kəndindəki 1314-cü ildə tikilmiş Qutlu Sarı Musa oğlu Künbəzi, Kəngərli kəndindəki XIV əsrə aid Türbə və Daş abidələr, Papravənd kəndində XVIII əsrə aid gümbəz və məscid, İmarət deyilən yerdəki XVIII əsrə aid abidələr, Xan qızı Xurşidbanu Natəvanın və onun oğlunun türbələri, Şahbulaq qalası və Karvansara vəhşicəsinə dağıdılıb. Bundan başqa, Papravənd kəndində yerləşən Şeyx Nigar, Seyid Miriş ağa, Qara Pirim və digər ziyarətgahlar darmadağın edilib. Ağdam şəhərinin mərkəzində yerləşən qədim memarlıq abidəsi sayılan məscid və onun minarələri də vəhşicəsinə uçurulub. Bu vəhşiliklər, “Silahlı münaqişələr zamanı mədəni mülkiyyətin qorunması haqqında” 1954-cü il Haaqa Konvensiyasının 1999-cu il protokolunun (Ermənistan da bu protokolun üzvüdür), “Arxeoloji irsin qorunması haqqında” 1992-ci il tarixli Avropa Konvensiyasının tələblərinin, “Tarix və mədəniyyət abidələrinin qorunması haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun müddəalarının pozulmasıdır.

Əlbəttə, dövlətimiz erməni vandalizminin cəzalandırılması üçün bütün hüquqi imkandan istifadə edəcək. Bu məsələdə vətəndaş cəmiyyəti institutlarının da fəallıq göstərməsi ümumi işin xeyrinə olar.

Ağdam Azərbaycan elminə və mədəniyyətinə Süleyman Sani Axundov, Şahmar Əkbərzadə, Famil Mehdi, Əhməd Ağdamski, Qurban Primov, Sara Qədimova, Qədir Rüstəmov, Arif Babayev, Mənsun İbrahimov, akademik Zakir Məmmədov, fəlsəfe elmləri doktoru Ziyəddin Göyüşov, tarix elmləri doktoru Rəşid Göyüşov, minerologiya elmləri doktoru Xudu Məmmədov və başqa onlarla görkəmli şəxsiyyət bəxş edib.

Həç şübhə etmirik ki, Ağdam rayonu yenidən Azərbaycanın ən zəngin, mədəniyyətin, digər əməli fəaliyyət sahələrinin gur inkişaf etdiyi rayonlarından birinə çevriləcək.

Dövlət başçımızın xalqa müraciətində də vurğuladığı kimi, Ağdam şəhərinin bərpası üçün baş plan hazırlanacaq, mütəxəssislər cəlb olunacaq, infrastruktur layihələri planlı şəkildə icra ediləcək, inzibati binalar, sosial obyektlər, yollar və digər lazım olan işlər görülməkdir.

Ağdam azaddır!

Gözün aydın, Azərbaycan!

Qənirə PAŞAYEVA,
Milli Məclisin Mədəniyyət
Komitəsinin sədri